

พลวัตขบวนการสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย: การระดมทรัพยากร
โอกาสทางการเมือง และกรอบความคิด *

The Dynamics of the Marriage Equality Movement
in Thailand: Resource Mobilization, Political
Opportunities, and Framing

ศิริโสภา สันติทฤษฎีกร, จิระพงศ์ ไชยชาวงค์, และ นารีวรรณ กลิ่นรัตน์
Sirisopa Suntitissadeekorn, Jirapong Chaichawwong, and Nareewan Klinrat
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: chaichawwong@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมของ
ไทยผ่านสามมิติหลัก ได้แก่ การระดมทรัพยากร โอกาสทางการเมือง และกรอบความคิด
เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและสังคม การวิจัยใช้
แนวทางเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสารและสื่อจากแหล่งหลากหลายระหว่าง
ปี พ.ศ. 2555-2568 ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักกิจกรรม
นักการเมือง และบุคคลสาธารณะ

ผลการศึกษาพบว่า ด้านการระดมทรัพยากร ขบวนการสามารถระดมทรัพยากรแบบ
บูรณาการหลายมิติ โดยเฉพาะทรัพยากรดิจิทัลผ่านการสร้างแฮชแท็กสมรสเท่าเทียม ทรัพยากร
วัฒนธรรมผ่านซีรีส์วายและการแสดงเชิงวัฒนธรรม และเครือข่ายองค์กรหลายแห่ง
แม้มีข้อจำกัดด้านการเงิน ด้านโอกาสทางการเมือง แต่ขบวนการได้การใช้ประโยชน์จากการ

* ได้รับบทความ: 26 กันยายน 2568; แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 16 มกราคม 2569

Received: September 26, 2025; Revised: November 28, 2025; Accepted: January 16, 2025

เปลี่ยนรัฐบาลและการสร้างพันธมิตรข้ามพรรค ส่งผลให้ร่างกฎหมายผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น ด้านกรอบโครงสร้างความคิด ขบวนการสร้างนวัตกรรมในการผสมผสานกรอบสิทธิมนุษยชนสากลกับวัฒนธรรมไทย ผ่านกลยุทธ์การสร้างกรอบความคิดที่ตามกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้ทัศนคติของคนไทยส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ การศึกษานี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมในบริบทไทยผ่านการบูรณาการทฤษฎีแบบพลวัต ทำทนายแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับความจำเป็นของทรัพยากรจำนวนมาก และเสนอกรอบการวิเคราะห์ที่สามารถประยุกต์ใช้กับขบวนการอื่นๆ ได้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเน้นการพัฒนายุทธศาสตร์สิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ครอบคลุม การคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้มีความหลากหลายทางเพศในการกำหนดนโยบายอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม; สมรสเท่าเทียม; การระดมทรัพยากร; โอกาสทางการเมือง; กรอบโครงสร้างความคิด

Abstract

This study examines Thailand's marriage equality movement through three key dimensions: resource mobilization, political opportunities, and framing processes, aiming to understand the critical factors that led to legal and social transformation. The research employs a qualitative approach, combining document and media analysis from different sources from 2012 to 2025 with in-depth interviews of key informants comprising activists, politicians, and public figures.

Findings reveal that in resource mobilization, the movement achieved multi-dimensional integration, particularly through digital resources via the marriage equality hashtag campaign, cultural resources through BL series and traditional performance arts, and organizational networks encompassing multiple entities, despite financial limitations. Regarding political opportunities, the

movement capitalized on government transitions and cross-party alliances, resulting in overwhelming legislative approval from both the House of Representatives and the Senate. In framing processes, the movement innovatively integrated universal human rights frameworks with Thai cultural contexts through strategic framing adapted to different target audiences, contributing to predominantly positive attitudes among Thais toward gender-diverse individuals. This research advances new knowledge in social movement analysis within the Thai context through dynamic theoretical integration, challenges conventional assumptions about resource requirements, and proposes an analytical framework applicable to other movements in the region. Policy recommendations emphasize on comprehensive strategies for LGBTQ+ rights, anti-discrimination protection, and continuous participation of gender-diverse communities in policymaking processes.

Keywords: social movement; marriage equality; resource mobilization; political opportunity; framing theory

1. บทนำ

การรณรงค์สิทธิสมรสเท่าเทียมของผู้มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2568 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สะท้อนถึงความสำเร็จของการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้เวลาในการต่อสู้มากกว่าสองทศวรรษ ความสำเร็จครั้งนี้ส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประเทศที่สามของทวีปเอเชียที่ให้การรับรองสิทธิดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เส้นทางสู่ความสำเร็จนี้มิได้เป็นไปอย่างราบรื่น แต่เต็มไปด้วยความท้าทายและความซับซ้อนที่สมควรแก่การศึกษาคြေးหาอย่างเป็นระบบ

ภาพคู่รักเพศเดียวกันที่เข้าแถวจดทะเบียนสมรสที่สำนักงานเขตและที่ว่าการอำเภอ ควบคู่กับแฮชแท็ก #สมรสเท่าเทียม ที่ถูกใช้งานบนโลกออนไลน์กว่า 1.3 ล้านครั้งทั่วโลก (นักการเมือง B01, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2568) เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวที่มีรากฐานมาจากความพยายามครั้งแรกใน พ.ศ.2544 เมื่อมีความพยายามผลักดันการแก้ไขกฎหมายการสมรส แต่ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากการต่อต้านจากสังคม จุดเปลี่ยนสำคัญ

เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2555 เมื่อคู่รักเพศเดียวกันได้ทำการทดสอบระบบกฎหมายด้วยการเข้าจดทะเบียนสมรส แม้รู้ว่าจะถูกปฏิเสธตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1448 เพื่อให้ได้เอกสารปฏิเสธเป็นหลักฐานทางกฎหมาย ซึ่งถือเป็นการเคลื่อนไหวแรกของประวัติศาสตร์ไทยที่นำไปสู่การต่อสู้ทางกฎหมายและการเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวอย่างจริงจัง (วีริศ ปานอุ, 2566, น. 10) การเคลื่อนไหวพัฒนาผ่านหลายช่วงเวลาสำคัญ ตั้งแต่การเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตในยุครัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา การยื่นร่างกฎหมายสมรสเท่าเทียมโดยพรรคก้าวไกลเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2563 จนกระทั่งร่างกฎหมายผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนน 400 ต่อ 10 เสียง และวุฒิสภาด้วยคะแนน 130 ต่อ 4 เสียง

“การสมรส” เป็นสถาบันทางสังคมที่มีนัยสำคัญหลากหลายมิติ ในมุมมองทางสังคมวิทยา การสมรสเป็นกลไกการสร้างครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม ในมุมมองทางกฎหมาย การสมรสก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สมรสที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และในมุมมองทางศาสนาและวัฒนธรรม การสมรสมักถูกมองว่าเป็นพันธสัญญาศักดิ์สิทธิ์ ข้อโต้แย้งหลักต่อการสมรสของผู้มีความหลากหลายทางเพศมักอ้างอิงเงื่อนไขทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และศีลธรรม โดยมองว่าการสมรสควรจำกัดอยู่เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงเพื่อการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติ (ปิยพร โกมุที, 2563, น. 19-25) ในทางตรงกันข้าม แนวคิดสนับสนุนสมรสเท่าเทียมเน้นว่าความเป็นมนุษย์ไม่ได้ถูกกำหนดด้วยเพศสรีระแต่มีอัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) และรสนิยมทางเพศ (Sexual Orientation) ที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับการนิยามตัวตนและการให้ความหมายของแต่ละปัจเจกบุคคล (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2563, น. 312; ปิยพร โกมุที, 2563, น. 25) ดังนั้น การยอมรับสิทธิสมรสเท่าเทียมจึงเป็นการขยายพรมแดนของความเป็นธรรมเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีของผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเต็มรูปแบบ

แม้ว่าจะมีการศึกษาประเด็นสมรสเท่าเทียมในประเทศไทยในแง่มุมต่างๆ เช่น มิติทางกฎหมาย สิทธิมนุษยชน และการรับรู้ของสังคม แต่ยังคงขาดการศึกษาที่วิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวในเชิงทฤษฎีขบวนการทางสังคม (Social Movement Theory) อย่างเป็นระบบและครอบคลุม โดยเฉพาะการศึกษาที่บูรณาการมิติสำคัญทั้งสาม ได้แก่ การระดมทรัพยากร การใช้ประโยชน์จากโอกาสทางการเมือง และการสร้างกรอบโครงความคิดเพื่อสื่อสารกับสาธารณะ ซึ่งเป็นช่องว่างสำคัญในงานวิชาการที่การศึกษานี้มุ่งเติมเต็ม การศึกษานี้จึงนำทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) ทฤษฎีโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure) และทฤษฎีกรอบโครงความคิด (Framing Theory) มาประยุกต์ใช้ใน

การวิเคราะห์อย่างบูรณาการ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตและกลไกที่นำไปสู่ความสำเร็จของ ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในสังคมไทย ความสำคัญของการศึกษานี้มี 2 มิติ หลัก โดยในมิติทางวิชาการ การศึกษานี้เติมเต็มช่องว่างในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทาง สังคมในบริบทของประเทศไทย ผ่านการประยุกต์ใช้กรอบทฤษฎีที่สามอย่างบูรณาการ อันเป็น การขยายขอบเขตความรู้และสร้างกรอบการวิเคราะห์ใหม่ในการอธิบายพลวัตของการเมือง ภาคประชาชน และในมิติทางสังคม งานศึกษานี้ช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อประเด็นสมรส เท่าเทียมและสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศในวงกว้าง ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยน ทศนคติและการยอมรับที่มากขึ้นในสังคม รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนใน การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะและการปฏิรูปกฎหมาย อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนา ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพและยั่งยืน

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยหัวข้อ “ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรส เท่าเทียมในสังคมไทย: การศึกษาผ่านมุมมองการระดมทรัพยากร โอกาสทางการเมือง และกรอบ โครงความคิด” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมใน สังคมไทยผ่านสามมิติหลัก ได้แก่ การระดมทรัพยากร โอกาสและข้อจำกัดทางการเมือง และการ สร้างกรอบโครงความคิด เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยแห่งความสำเร็จและกลไกที่นำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและสังคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้แนวทางผสมผสาน ระหว่างการวิเคราะห์เอกสารและสื่อ (Document and Media Analysis) กับการสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมใน สังคมไทยนับตั้งแต่พ.ศ. 2555 ซึ่งเป็นปีที่คู่รักเพศเดียวกันถูกปฏิเสธการจดทะเบียนสมรส จนถึง วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568 ซึ่งกฎหมายสมรสเท่าเทียมมีผลบังคับใช้ ในส่วนของแหล่งข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 8 คน โดยคัดเลือก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์สำคัญ ได้แก่ 1) เป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงใน

ขบวนการตลอดช่วงเวลาที่ศึกษา 2) มีบทบาทสำคัญในอย่างน้อยหนึ่งมิติของกรอบทฤษฎี 3) สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจและกลยุทธ์ และ 4) ยินยอมให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยนักกิจกรรมจากองค์กรภาคประชาสังคม จำนวน 3 คน นักการเมืองที่ริเริ่มและผลักดันร่างกฎหมาย จำนวน 3 คน และบุคคลสาธารณะที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นสาธารณะ จำนวน 2 คน รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิจากการวิเคราะห์เอกสารและสื่อหลากหลายช่องทาง ได้แก่ สื่อกระแสหลัก สื่อทางเลือก สื่อสังคมออนไลน์ เอกสารทางการของรัฐ และแถลงการณ์จากองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) บันทึกการวิเคราะห์เอกสารและสื่อที่จัดหมวดหมู่ตามกรอบทฤษฎีขบวนการทางสังคมทั้งสามมิติ และ 2) แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ครอบคลุม เช่น พื้นฐานและบทบาทของผู้ให้ข้อมูล เช่น “ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการตั้งแต่เมื่อใดและในฐานะอะไร” การระดมทรัพยากร เช่น “ขบวนการได้รับการสนับสนุนทรัพยากรจากแหล่งใดบ้าง และมีกลไกในการระดมอย่างไร” โอกาสทางการเมือง เช่น “เหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใดบ้างที่ส่งผลต่อการเคลื่อนไหว” และกรอบโครงความคิด เช่น “ขบวนการใช้ข้อความหรือสัญลักษณ์อะไรในการสื่อสารกับสาธารณะ”

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการผ่านสี่ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การจัดระเบียบและลงรหัสข้อมูล (Coding) ทั้งแบบนิรนัยที่อิงจากกรอบทฤษฎี และแบบอุปนัยที่เปิดโอกาสให้ประเด็นใหม่ปรากฏจากข้อมูลภาคสนาม 2) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบทฤษฎีทั้งสามมิติ โดยวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละมิติเพื่อค้นหารูปแบบ อิม และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 3) การสังเคราะห์และตีความข้อมูลในบริบทสังคมไทย โดยนำข้อมูลจากทั้งสามมิติมาบูรณาการ และ 4) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) สามรูปแบบ คือ การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่มีบทบาทและมุมมองแตกต่างกันรวมถึงข้อมูลจากเอกสารและสื่อที่หลากหลาย การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและสื่อเพื่อยืนยันความสอดคล้อง และการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยใช้กรอบทฤษฎีทั้งสามในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์เดียวกันเพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุม ในด้านจริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยยึดหลักการปกป้องสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้เกี่ยวข้อง โดยใช้เฉพาะข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะในส่วนการวิเคราะห์เอกสารและสื่อ โดยขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล

อย่างชัดเจน และรับรองการเก็บรักษาข้อมูลส่วนตัวอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ โครงการวิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ หมายเลข COA No. HS010/68 สำหรับข้อจำกัดของการวิจัย แม้ว่าการศึกษานี้จะให้ความสำคัญกับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล แต่เนื่องจากลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพที่อิงกับการตีความของผู้วิจัยอาจทำให้มีข้อจำกัดในการนำผลไปใช้ทั่วไป นอกจากนี้ การเข้าถึงข้อมูลบางส่วนที่มีความอ่อนไหวทางการเมืองอาจถูกจำกัดด้วยบริบทและสถานการณ์ในขณะทำวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 การระดมทรัพยากร (Resource Mobilization)

ความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในสังคมไทยสะท้อนให้เห็นถึงการระดมทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพผ่านมิติที่หลากหลาย การนำทฤษฎีการระดมทรัพยากรมาประยุกต์ใช้ พบว่าขบวนการสามารถประสานความร่วมมือระหว่างทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรการเงิน เครือข่าย การจัดการองค์กร และกลยุทธ์การสื่อสาร เพื่อเอาชนะข้อจำกัดของระบบและบรรลุความสำเร็จทางด้านกฎหมาย แม้จะเผชิญกับข้อจำกัดทางการเงิน แต่ขบวนการแสดงให้เห็นถึงนวัตกรรมการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม สร้างแนวทางการทำงานแบบกระจายอำนาจ พร้อมกับการประสานงานที่ดี ผ่าน 6 มิติทรัพยากรหลัก ดังนี้

4.1.1 ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) เป็นรากฐานสำคัญที่สุดของขบวนการ ประกอบด้วยผู้นำหลักจากนักการเมืองพรรคก้าวไกลที่ร่างกฎหมายและประกาศตัวตนในสภา นักกิจกรรมรุ่นบุกเบิก (นายณที ธีระโรจนพงษ์) ที่สร้างประวัติศาสตร์ด้วยการทดสอบระบบกฎหมายในปีพ.ศ.2555 ตลอดจนบุคคลที่มีชื่อเสียงและอินฟลูเอนเซอร์จากวงบันเทิงและนักแสดงซีรีส์วายที่ขยายการรับรู้สู่ฐานแฟนคลับ นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาชั้นนำที่สร้างองค์ความรู้และร่างต้นแบบกฎหมาย สื่อมวลชนที่กำหนดวาระสาธารณะ และอาสาสมัครที่สร้างปรากฏการณ์ *#สมรสเท่าเทียม* 1.3 ล้านครั้งทั่วโลก (นักการเมือง B01, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2568) ทรัพยากรมนุษย์ที่หลากหลายเหล่านี้สะท้อนลักษณะเฉพาะของขบวนการที่เน้นการสร้างมิตรร่วมใจในประเด็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

4.1.2 ทรัพยากรการเงิน (Financial Resources) ถือเป็นความท้าทายสำคัญของขบวนการ ทรัพยากรการเงินมาจากแหล่งที่หลากหลาย เช่น เงินบริจาคที่ต้องมีการรายงานผลอย่างโปร่งใส เงินจากกองทุนพัฒนาการเมือง และการสนับสนุนจากภาคประชาสังคม แม้ว่า

ข้อจำกัดด้านงบประมาณทำให้การบริหารจัดการมีลักษณะ “ถูกลู่ถูก้าง” แต่กลับกลายเป็นแรงผลักดันให้ขบวนการมีความคิดสร้างสรรค์และตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (นักการเมือง B01, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2568)

4.1.3 ทรัพยากรเครือข่าย (Network Resources) เป็นกลไกที่ทำให้ขบวนการขยายขอบเขตและสร้างพลังร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มจากการรวมตัวของภาคีสีรุ่งเพื่อสมรสเท่าเทียมจำนวน 58 องค์กรที่ทำงานด้านความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) การสร้างพันธมิตรข้ามพรรคการเมืองด้วยกลยุทธ์การเข้าพบทุกพรรคเพื่อสร้างความเข้าใจ และการขยายเครือข่ายไปสู่กลุ่มอินฟลูเอนเซอร์และสื่อมวลชน รูปแบบการทำงานแบบกระจายอำนาจ (Decentralized) ทำให้แต่ละองค์กรดำเนินกิจกรรมตามความเชี่ยวชาญ ซึ่งแม้จะมีความขัดแย้งภายในแต่ก็สามารถรวมตัวในประเด็นสำคัญได้ (นักการเมือง B02, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2568)

4.1.4 การจัดการองค์กร (Organizational Management) มีลักษณะยืดหยุ่นและหลากหลาย เริ่มตั้งแต่การรวมตัวแบบไม่เป็นทางการของกลุ่มนักกิจกรรม จนถึงการจัดตั้งองค์กรที่มีโครงสร้างชัดเจนอย่างภาคีสีรุ่งเพื่อสมรสเท่าเทียม และการทำงานผ่านพรรคการเมืองที่มีคณะทำงานเฉพาะกิจ การแบ่งหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญ เช่น องค์กรภาคประชาสังคม จัดกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ พรรคการเมืองรับผิดชอบกระบวนการทางกฎหมาย นักวิชาการสร้างองค์ความรู้ สื่อและอินฟลูเอนเซอร์ขยายการรับรู้ ความยืดหยุ่นนี้ทำให้ขบวนการปรับตัวตามสถานการณ์และระดมพลังจากหลายภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุคคลสาธารณะ C01, สัมภาษณ์ 23 พฤษภาคม 2568)

4.1.5 กลยุทธ์การสื่อสารและการณรงค์ของสื่อมวลชน (Mass Communication and Campaign Strategies) โดยอาศัยบทบาทของสื่อที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น The Standard สื่อออนไลน์ที่สร้างการมีส่วนร่วมกว่า 371,821 ครั้งจาก 125 ข้อความ การบริหารจัดการ ลดการนำเสนอข่าวที่ตอกย้ำอคติ (ไวซ์ไซท์, 2567) โดยการรณรงค์เริ่มจากการสร้างประวัติศาสตร์ในปี พ.ศ.2555 ผ่านการผลักดันทางกฎหมายในช่วงพ.ศ. 2562-2563 การชี้แจงความแตกต่างระหว่างกฎหมายคู่ชีวิตกับสมรสเท่าเทียม การสร้างเครือข่ายข้ามพรรคการเมือง และการระดมการมีส่วนร่วมผ่านการลงชื่อและแสดงความคิดเห็น กลยุทธ์เหล่านี้สร้างความตระหนักรู้และการยอมรับจากสังคมไทยในวงกว้าง

4.1.6 กลยุทธ์นวัตกรรมการสื่อสาร (Innovative Communication Strategies) ประกอบด้วยการใช้ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมซีรีส์วายในการสร้างความคุ้นเคยกับประเด็นความหลากหลายทางเพศตลอดเกือบ 10 ปี กลยุทธ์ออนไลน์ที่สร้างปรากฏการณ์เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2563 ซึ่งแฮชแท็ก *#สมรสเท่าเทียม* กลายเป็นกระแสการสร้างความรู้ผ่านการใช้งานจำนวนมากถึง 1.3 ล้านครั้ง การรณรงค์ผ่านเว็บไซต์ www.support1448.org ที่เก็บรวบรวมรายชื่อจำนวนบุคคลจำนวน 110,280 คน (ชวินโรจน์ อธิพัชพร, 2563) กลยุทธ์เล่าประสบการณ์ (Storytelling) โดยใช้เรื่องราวจริงของคู่รักที่ถูกปฏิเสธการจดทะเบียนเพื่อสร้างความเห็นอกเห็นใจ (นักกิจกรรม A01, สัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2568) และกลยุทธ์ลงพื้นที่ (Grassroots Strategy) โดยจัดกิจกรรมในพื้นที่สาธารณะ การรับมือข้อกั้วลและการท้าทายทางศาสนามีสติ

การระดมทรัพยากรแบบบูรณาการหลายมิติ (Integrated Resource Mobilization) ส่งผลให้ขบวนการสามารถเอาชนะข้อจำกัดทางโครงสร้าง สร้างพลังขับเคลื่อนที่ยั่งยืน และบรรลุเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของขบวนการสังคมมิได้ขึ้นอยู่กับการมีและปริมาณของทรัพยากรเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การใช้ทรัพยากรอย่างมียุทธศาสตร์ การสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ และการสื่อสารที่สามารถเปลี่ยนทัศนคติสังคมได้อย่างแท้จริง ข้อจำกัดทางการเงินกลายเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ขบวนการพัฒนานวัตกรรมในการสื่อสารที่ใช้เงินน้อยแต่ให้ผลสะท้อนทางความคิดกว้างขวาง

4.2 โอกาสและข้อจำกัดทางการเมือง (Political Opportunities and Constraints)

การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในสังคมไทยผ่านมุมมองโอกาสและข้อจำกัดทางการเมืองพบว่า ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวขึ้นอยู่กับโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure) และสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปัจจัยทางการเมืองมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวตลอดระยะเวลาที่มากกว่าสองทศวรรษ ทั้งในแง่ของการเปิดพื้นที่ประชาธิปไตย กระบวนการตัดสินใจทางนโยบาย ระบบรัฐสภา จังหวะเวลาทางการเมือง การปรับเปลี่ยนทิศทาง การสร้างพันธมิตร รวมถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและกฎหมาย ขบวนการแสดงความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัวเพื่อฉวยโอกาสที่เหมาะสมและเอาชนะข้อจำกัดต่างๆ ผ่าน 7 มิติโอกาสทางการเมือง ดังนี้

4.2.1 พัฒนาการของขบวนการ (Movement Evolution) วิวัฒนาการ 3 ระยะหลัก ได้แก่ 1) ระยะก่อตัว (พ.ศ. 2544-2562) จากความพยายามครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2544 สมัยรัฐบาลพรรคไทยรักไทยแต่ถูกต่อต้านจากสังคม จุดเปลี่ยนสำคัญเกิดใน พ.ศ. 2555 เมื่อนักกิจกรรมรุ่นบุกเบิกเข้าจดทะเบียนสมรสเพื่อให้ได้เอกสารปฏิเสธเป็นหลักฐานทางกฎหมาย ถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวแรกของประวัติศาสตร์ไทย 2) ระยะเติบโต (พ.ศ. 2562-2566) ขบวนการขยายตัวผ่านการรณรงค์ขบวน Pride และการเข้าสู่แวดวงการเมืองผ่านพรรคอนาคตใหม่ 3) ระยะเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2566-ปัจจุบัน) ได้เกิดจุดพลิกผันจากการเปลี่ยนรัฐบาลจากรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่ได้ผลักดัน พ.ร.บ.คู่ชีวิต จนกระทั่งมาสู่รัฐบาลของนายเศรษฐา ทวีสิน ที่สนับสนุนการสมรสเท่าเทียม ประกอบกับภาคประชาสังคมและกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

4.2.2 โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure) เป็นปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการเคลื่อนไหว พบว่ามีการเปิดพื้นที่ประชาธิปไตย (Democratic Space) ในช่วงแรก เช่น การยื่นคำร้องศาลรัฐธรรมนูญขอให้วินิจฉัยมาตรา 1448 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมถึงการใช้กลไกรับฟังความคิดเห็นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 77 (นักรการเมือง B02, สัมภาษณ์ 19 มิถุนายน 2568) อย่างไรก็ตาม กระบวนการตัดสินใจ (Decision-Making Process) ของรัฐบาลกลับกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ เมื่อรัฐบาลเลือกผลักดันกฎหมายคู่ชีวิตแทนการสมรสเท่าเทียม ทำให้กลายเป็น “ฟางเส้นสุดท้าย” ที่จุดประกายกระแสต่อต้านจากกลุ่มต่างๆ ในขณะเดียวกันระบบรัฐสภาทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการผลักดันกฎหมายดังกล่าว โดยมีพัฒนาการตั้งแต่พรรคก้าวไกลยื่นร่างกฎหมายเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2563 และสภาผู้แทนราษฎรรับหลักการดังกล่าวด้วยคะแนน 400 เสียง ต่อ 10 เสียง เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2566 และวุฒิสภาเห็นชอบด้วยคะแนน 130 เสียง ต่อ 4 เสียง (นักรการเมือง B01, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2568)

4.2.3 จังหวะเวลาทางการเมือง (Political Timing) จังหวะเวลาทางการเมืองเป็นมิติสำคัญที่กำหนดความสำเร็จของการเคลื่อนไหว แม้ผู้ขับเคลื่อนจะไม่ได้วางแผนเรื่องจังหวะเวลาอย่างเจตนา แต่ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวนี้เป็นผลจากการบรรจบกันของหลายปัจจัยในช่วงเวลาที่เหมาะสม ตัวอย่างความพร้อมของสังคมสะท้อนจากข้อมูลผลสำรวจของบริษัทยูโกฟ ประเทศไทย ที่แสดงว่าชาวไทยร้อยละ 64 มีทัศนคติเชิงบวกต่อสมรสเท่าเทียม โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีการเปลี่ยนผ่านทางความคิดและค่านิยม (บีบีซี, 2567) ประกอบกับ

จุดเปลี่ยนสำคัญหลังการประท้วงครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งทำให้สังคมตระหนักถึงความหลากหลายทางเพศและประเด็นสิทธิมนุษยชนมากขึ้น ในส่วนของด้านการจับจิ้งหะทางการเมือง พบว่า การเปลี่ยนผู้นำจากรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มาสู่รัฐบาลของนายเศรษฐา ทวีสิน ที่แสดงความมุ่งมั่นและให้ความสำคัญกับการปฏิรูปกฎหมายด้านสิทธิและความหลากหลายทางเพศอย่างจริงจังถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีในสมัยของนายเศรษฐายังได้เลือกบรรจวาราชการพิจารณากฎหมายดังกล่าวเป็นวาระเร่งด่วนในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับวันวาเลนไทน์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สุดคล้องกับสัญลักษณ์ของความรักและความสัมพันธ์ ส่งผลให้บรรยากาศทางสังคมเอื้ออำนวยและเสริมพลังการผลักดันให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น (บุคคลสาธารณะ C01, สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2568)

4.2.4 ทิศทางการเคลื่อนไหว (Movement Direction) เป็นการแสดงความสามารถในการปรับตัวตามสถานการณ์ของขบวนการได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในแง่ของการมุ่งสู่สถาบัน ซึ่งความสำเร็จในการผลักดันกฎหมายสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับพรรคก้าวไกล (พรรคประชาชน) จนสามารถบรรลุนโยบายที่ตั้งไว้แม้อยู่ในฐานะฝ่ายค้าน อันแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการทำงานผ่านกลไกสถาบันทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม ขนานไปกับการปรับเป้าหมายจากการทำงานเชิงสังคมสู่การทำงานเชิงนโยบายเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งเพจ Sexsociety เมื่อปี พ.ศ. 2557 ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างความรู้และการศึกษาสาธารณะเกี่ยวกับประเด็นความหลากหลายทางเพศ และต่อมามีการเปลี่ยนกลยุทธ์จากการผลักดันพระราชบัญญัติคู่ชีวิตที่เป็นกฎหมายแยกต่างหาก มาเป็นการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ด้วยการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำจากชายและหญิงเป็นบุคคล สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงปรัชญาจากการแบ่งแยกสู่การรวมเป็นหนึ่ง นอกจากนี้ ขบวนการยังมีการขยายขอบเขตการทำงานไปสู่ประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น การรับรองเพศสภาพทางกฎหมาย การพัฒนาระบบสาธารณสุขที่เหมาะสมกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และการคุ้มครองสิทธิของพนักงานบริการ (Sex worker) แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและการเชื่อมโยงประเด็นสิทธิมนุษยชนในหลายมิติ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวที่มีความหลากหลายและครอบคลุมหลายประเด็นนี้ ต้องเผชิญความท้าทายจากความไม่เป็นเอกภาพภายในขบวนการ ซึ่งเกิดจากความแตกต่างของการลำดับความสำคัญประเด็น กลยุทธ์การทำงาน และวิสัยทัศน์ขององค์กรต่างๆ ภายในเครือข่าย (นักการเมือง B01, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2568)

4.2.5 พันธมิตรทางการเมือง (Political Alliances) การสร้างพันธมิตรข้ามพรรคเกิดขึ้นจากข้อตกลงร่วมกัน แม้ว่าพรรคการเมืองต่างๆ จะมีความแตกต่างในเชิงอุดมการณ์และนโยบายในประเด็นอื่นๆ แต่ในประเด็นสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศถือเป็นประเด็นที่ต้องร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของสังคม ความร่วมมือนี้สะท้อนผ่านกระบวนการพิจารณาร่างกฎหมายจากพรรคก้าวไกล พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชาชน ซึ่งถูกนำมาพิจารณาประกอบร่วมกันเป็นร่างเดียว แสดงให้เห็นถึงการทำงานแบบบูรณาการและการยอมรับในหลักการร่วมกันแม้จะมาจากแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่าง ในขณะที่หน่วยงานรัฐมีวิวัฒนาการจากการต่อต้านหรือเฉยเมยสู่การสนับสนุนอย่างชัดเจน โดยรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ความสำคัญกับประเด็นเคลื่อนไหวในระดับต่ำ ในขณะที่รัฐบาลของนายเศรษฐา ทวีสิน กลับแสดงความมุ่งมั่นในการเร่งรัดกระบวนการให้แล้วเสร็จอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนกฎหมาย โดยมีการประสานงานกับวุฒิสภาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ผ่านการติดตามความคืบหน้า การสำรวจความเห็นของสมาชิกวุฒิสภา และการติดตามรายงานของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการนิติบัญญัติจะดำเนินไปอย่างราบรื่นและได้รับการสนับสนุนจากทั้งสองสภา (นักกิจกรรม A01, สัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2568)

4.2.6 นโยบายและกฎหมาย (Policy and Legal Framework) นโยบายและกฎหมายมีบทบาททั้งเป็นอุปสรรคและโอกาสต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการ ในช่วงแรกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ที่กำหนดให้การสมรสต้องเป็นไประหว่างชายและหญิงเท่านั้น ถือเป็นอุปสรรคทางกฎหมายสำคัญที่ขัดขวางสิทธิของคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเมื่อราชกิจจานุเบกษาเผยแพร่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 24 พ.ศ. 2567 ซึ่งแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้สอดคล้องกับหลักการความเสมอภาคและสิทธิมนุษยชน ในกระบวนการผลักดันกฎหมายขบวนการได้วิพากษ์แนวคิดการตรากฎหมายคู่ชีวิตที่แยกต่างหากจากกฎหมายสมรส โดยชี้ให้เห็นว่าการตรากฎหมายแยกสะท้อนถึงทัศนคติที่ไม่ยอมรับว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศสามารถสร้างครอบครัวที่มีความหมายและคุณค่าเทียบเท่ากับครอบครัวของคู่รักต่างเพศ หลักการสำคัญของการปฏิรูปกฎหมายครั้งนี้คือการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำจาก “ชายและหญิง” เป็น “บุคคล” ซึ่งเป็นการใช้ภาษาที่ครอบคลุมและไม่จำกัดเพศสภาพ ทำให้บทบัญญัติกฎหมายมีขอบเขตที่กว้างขวางและเป็นธรรมต่อทุกคน การแก้ไขประมวลกฎหมายโดยตรงแทนการ

ตรากฎหมายใหม่แตกต่างหากจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมกว่า เนื่องจากส่งผลให้บทบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รวมถึงกฎหมายอื่นที่อ้างอิงถึงสามีภริยาหรือ คู่สมรสสามารถนำไปใช้บังคับกับคู่สมรสทุกประเภทได้โดยอัตโนมัติ โดยไม่จำเป็นต้องแก้ไข กฎหมายแต่ละฉบับแยกกัน การปฏิรูปกฎหมายครั้งนี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงปรัชญาการออก กฎหมายจากแนวคิดการแบ่งแยกบุคคลตามเพศสภาพสู่แนวคิดการรวมเป็นหนึ่งที่ยอมรับความ หลากหลาย (นักการเมือง B02, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2568)

4.2.7 ข้อจำกัดทางการเมือง (Political Constraints) ข้อจำกัดทางการเมือง เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การผลักดันกฎหมายสมรสเท่าเทียมใช้เวลายาวนานกว่าสองทศวรรษ *อุปสรรคทางกฎหมาย* เกิดขึ้นจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ตัดสินว่ากฎหมายเดิมไม่ขัดต่อ รัฐธรรมนูญ รวมถึงการใช้ถ้อยคำที่ดูหมิ่นเรียกกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นสิ่งมีชีวิต ประเภทใหม่ที่ต้องมีงานวิจัยยืนยัน (นักการเมือง B01, สัมภาษณ์, 23 พฤษภาคม 2568) *อุปสรรคทางการเมือง* มีความซับซ้อน โดยเฉพาะปัญหาเสถียรภาพและการยุบสภาบ่อยครั้ง กรณีสภาผู้แทนราษฎรชุดที่ 25 ซึ่งร่างกฎหมายใกล้เคียงสำเร็จแต่ต้องสิ้นสุดลงเนื่องจากการยุบสภา ส่งผลให้สูญเสียเวลาไปกว่าสามปี นอกจากนี้ การรัฐประหาร พ.ศ. 2557 และ สถานการณ์โควิด-19 ยังส่งผลให้กระบวนการทางกฎหมายต้องชะลอหรือเลื่อนออกไป *การต่อต้านจากสังคม* มีรากฐานมาจากบริบททางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เมื่อรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร ต้องยุติการผลักดันเนื่องจากแรงต่อต้านจากหลายภาคส่วนอย่างเข้มข้น โดย รากเหง้าของทัศนคติดังกล่าวสืบย้อนไปถึงนโยบายปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีการกำหนดบรรทัดฐานทางเพศสภาพและบทบาททางเพศที่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมไทยมองผู้มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นสิ่งที่แปลกแยกจากบรรทัดฐานปกติ (ปีปีซี, 2567)

การวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสและข้อจำกัดทางการเมืองแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จ ของขบวนการเป็นผลมาจากความสามารถในการใช้ประโยชน์จากโอกาสทางการเมืองอย่างมี กลยุทธ์ การปรับเปลี่ยนวิธีการเคลื่อนไหวให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป การสร้าง พันธมิตรที่ข้ามขอบเขตอุดมการณ์ทางการเมือง รวมถึงความอดทนในการเผชิญกับอุปสรรคที่ ยืดเยื้อ ประสบการณ์ของขบวนการนี้สะท้อนถึงศักยภาพของระบบประชาธิปไตยไทยในการ ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะเมื่อมีการเคลื่อนไหวที่มีการจัดองค์กรอย่างเป็นระบบ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างพันธมิตรที่หลากหลาย

4.3 การสร้างกรอบความคิด

การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในสังคมไทยผ่านมุมมองการสร้างกรอบความคิด พบว่า ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวทางสังคมขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างกรอบความคิดที่มีประสิทธิภาพเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการมองและทำความเข้าใจประเด็นทางสังคม ในกรณีของขบวนการสมรสเท่าเทียมของประเทศไทย การสร้างกรอบความคิดเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมจากการมองการสมรสเป็น “สิทธิพิเศษของคู่รักต่างเพศ” มาเป็น “สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ทุกคนพึงมี” กรอบความคิดเหล่านี้ไม่ได้ถูกสร้างขึ้นแบบแยกส่วน หากแต่มีการเชื่อมโยงและเสริมกำลังซึ่งกันและกัน สร้างภาพรวมที่สมบูรณ์และน่าเชื่อถือ ทำให้สังคมค่อยๆ เปลี่ยนมุมมองและยอมรับแนวคิดสมรสเท่าเทียม จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและสังคมในที่สุด ผ่าน 6 มิติกรอบความคิด ดังนี้

4.3.1 การสร้างกรอบความคิด (Framing) การนิยามปัญหาให้มีความชัดเจน มีลักษณะเป็นการขบขันว่าปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของคู่รักเพศหลากหลาย ซึ่งการปราศจากกฎหมายรองรับสิทธิทำให้เกิดปัญหาการตีตรา ส่งผลต่อการใช้ชีวิตและสิทธิระหว่างคู่สมรส เช่น สิทธิการตัดสินใจทางการแพทย์ การจัดการทรัพย์สิน รวมถึงการระบุตัวตน ขบวนการนิยามความหมายครอบครัวใหม่จาก “ชายและหญิง” เป็น “บุคคลสองคน” การขยายความหมายจาก “การสืบพันธุ์” สู่ “ความรักที่มีความลึกซึ้ง ความผูกพันแบ่งปัน และเอื้ออาทร” และการต่อสู้กับวาทกรรมทางลบที่กล่าวหาว่าความหลากหลายทางเพศ “ไม่ตามธรรมชาติ” หรือเป็น “สัตว์สี่เท้าใหม่” (นักการเมือง B02, สัมภาษณ์ 19 มิถุนายน 2568)

4.3.2 การเชื่อมโยงกรอบความคิด (Frame Bridging) โดยการนำประเด็นสมรสเท่าเทียมไปเชื่อมโยงกับแนวคิด ค่านิยม และบริบทที่คนในสังคมคุ้นเคยและยอมรับอยู่แล้ว มีการนำแนวคิดจากประเทศต่างๆ มาปรับใช้ในบริบทในประเทศไทย เช่น นำแนวคิดของอังกฤษมาใช้ในการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จาก “ชายและหญิง” เป็น “บุคคลกับบุคคล” และการใช้แฮชแท็ก #marriageequality ที่เชื่อมโยงกับขบวนการระดับสากล มีการสร้างปรากฏการณ์ #สมรสเท่าเทียม ซึ่งถูกนำมาใช้จำนวน 1.3 ล้านครั้ง การเชื่อมโยงสิทธิมนุษยชนที่เน้นว่าสมรสเท่าเทียมคือสิทธิขั้นพื้นฐานที่เราทุกคนมีสิทธิที่จะเลือกดำเนินชีวิตกับใคร และการเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่ชี้ให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่แต่มีรากฐานในวัฒนธรรมไทยมาช้านาน โดยในดินแดนภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้มีความเชื่อเรื่องการสร้างมนุษย์ในหลายรูปแบบ และอิทธิพลของศาสนาฮินดูจากอินเดียที่เทพเจ้าหลายองค์มีส่วนผสม

ระหว่างชายหญิง ส่งผลให้เกิดพื้นที่เปิดรองรับความหลากหลายในวัฒนธรรมของไทย (ไทยพีบีเอส, 2566)

4.3.3 ผลของการสร้างกรอบโครงความคิด ก่อให้เกิดผลในเชิงบวกหลายประการ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับสังคม และระดับนโยบาย การเปลี่ยนแปลงค่านิยมถือเป็นหนึ่งในกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงลึกให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ผลของชัยชนะในการเคลื่อนไหวครั้งนี้นับว่ายิ่งใหญ่และไปได้ไกลกว่าการสร้างความยอมรับทางกฎหมาย แต่เป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางความคิดของผู้คนในสังคมต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศ อาจนับได้ว่าเป็นการสร้างประวัติศาสตร์และเป็นการปูทางไปสู่สังคมแห่งความเท่าเทียม สังคมที่ไม่คำนึงถึงรสนิยมทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศ ผลการสำรวจความคิดเห็นที่ออกมาในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า ทักษะคติของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นเกี่ยวกับการยอมรับคู่รักเพศเดียวกันและสิทธิของพวกเขา ความเห็นของคนไทยส่วนใหญ่ค่อยๆ เปลี่ยนไปในทางที่เปิดกว้างและยอมรับความหลากหลายทางเพศ (มูลนิธิเพื่อรัก LOVE FOUNDATION, 2567)

4.3.4 การสื่อสารต่อสาธารณะ ขบวนการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่หลากหลาย และสร้างสรรค์ผ่านสี่มิติหลัก ประการแรก *การสื่อสารประสบการณ์ตรง* ที่เน้นการเล่าเรื่องราวชีวิตจริงของคู่รักเพศเดียวกัน เช่น กรณีของเพ็ญทรัพย์ แซ่อึ้ง และพวงเพชร เหมคำ ที่ใช้ชีวิตร่วมกันมากกว่า 13 ปีแต่ถูกปฏิเสธการจดทะเบียนสมรส การนำเสนอเรื่องราวเหล่านี้ช่วยสร้างความเห็นอกเห็นใจและความเข้าใจในมิติที่เป็นมนุษย์มากกว่าเป็นเพียงประเด็นทางกฎหมาย ประการที่สอง *การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและจริงใจ* ในการสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคล ระหว่างประชาชนกับประชาชน และระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม โดยหลีกเลี่ยงการใช้ศัพท์ทางวิชาการที่ซับซ้อนเกินไปซึ่งอาจสร้างระยะห่างกับสาธารณะทั่วไป ประการที่สาม *การสื่อสารเรื่องความเท่าเทียม* ที่มุ่งเน้นหลักการพื้นฐานว่าพื้นฐานความคิดของสมรสเท่าเทียมคือความเสมอภาคระหว่างบุคคล การเปลี่ยนแปลงจากคำว่าชายและหญิงเป็นบุคคลกับบุคคลเป็นการใช้ภาษาที่ครอบคลุมและไม่แบ่งแยกทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเพศสภาพ ประการที่สี่ *การสื่อสารผ่านศิลปะและวัฒนธรรม* ที่มีรากฐานจากประเพณีไทย โดยชี้ให้เห็นว่าศิลปะการแสดงไทยดั้งเดิม อาทิ ลิเก ละครนอก ละครชาตรี โนราห์ และโขน ล้วนเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างและยอมรับให้บุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายสามารถเข้ามาแสดงบทบาทได้อย่างเป็นธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นว่าความหลากหลายทางเพศมีอยู่ในวัฒนธรรมไทยมาแต่เดิม และประการสุดท้าย *การสื่อสารวิถี*

ชีวิตที่แสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตจริงของคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศมีความรักและความผูกพันที่ไม่แตกต่างจากคู่รักต่างเพศ การผสมผสานกลยุทธ์การสื่อสารทั้งสี่มิตินี้สร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่มีพลังและยั่งยืน

4.3.5 ประสิทธิภาพของการสื่อสาร เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงว่ากลยุทธ์การสื่อสารสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม *ประสิทธิผลด้านการยอมรับ* วัดได้จากข้อมูลการวิเคราะห์ความรู้สึกในสื่อสังคมออนไลน์แสดงว่า “ความรู้สึกที่ส่วนใหญ่เป็นบวกและเป็นกลางที่เกี่ยวข้องกับการทำให้การสมรสระหว่างเพศเดียวกันเป็นกฎหมาย” และปรากฏชัดเจนในชีวิตจริงเมื่อ “วันที่สมรสเท่าเทียมประกาศใช้วันแรกที่สำนักงานเขต ปรากฏว่ามีประชาชนที่มาจดทะเบียนสมรส 5-6 คน” *ประสิทธิผลด้านการรับรู้* เกิดจากแฮชแท็ก #สมรสเท่าเทียม และคำว่า “สมรสเท่าเทียม” มีการมีส่วนร่วมทั้งหมด 3,139,246 ครั้ง จาก 7,770 ข้อความ *ประสิทธิผลด้านการเปลี่ยนใจ* วัดได้จากความสำเร็จในการ “ใช้ทุกแพลตฟอร์มและพยายามทำให้คนเข้าใจเหตุผล” โดยใช้วิธีการที่ไม่เผชิญหน้าแต่เน้นการสร้างการเข้าใจ และ *ประสิทธิผลด้านการสนับสนุน* ที่เกิดจากการสนับสนุนจากหลากหลายกลุ่มในสังคม โดย “ทุกคนมีส่วนช่วยทุกคนสื่อสารในแง่มุมมองของตัวเอง และเป็นเรื่องที่ทุกคนร่วมด้วยช่วยกัน” (นักกิจกรรม A01, สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2568)

4.3.6 การต่อรองกับรัฐและการเผชิญความท้าทาย เป็นขั้นตอนสำคัญที่ต้องใช้กลยุทธ์การสร้างกรอบความคิดที่แตกต่างจากการสื่อสารกับสาธารณะทั่วไป การต่อต้านที่สำคัญที่สุดมาจากศาลรัฐธรรมนูญที่ “มีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายสมรสเดิมไม่ได้ขัดรัฐธรรมนูญ” และใช้วาทกรรมที่ดูหมิ่นโดยเรียกกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศว่า “สัตว์สี่เท้าสี่ขาใหม่ ที่เราต้องมึงงานวิจัยยืนยัน” นอกจากนั้น การต่อต้านยังเกิดในรูปแบบการเสนอกฎหมายทางเลือกโดยการพยายามผลักดันกฎหมายคู่ชีวิตโดยรัฐบาลในขณะนั้น แต่ก็ถูกต่อต้านจากกลุ่มเคลื่อนไหวว่าต้องการ “สมรสเท่าเทียม” มากกว่า ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลไกนิติบัญญัตินั้นมีความซับซ้อน ดังนั้นการต่อรองเชิงนโยบายจึงต้องอาศัยกลยุทธ์ที่มีความละเอียดอ่อน การสร้างพันธมิตรข้ามพรรคการเมือง โดยมีการนำเอาร่างกฎหมายสมรสเท่าเทียมไปพบทุกพรรคการเมืองที่ขับเคลื่อนประเด็นนี้เพื่อสร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นอย่างเปิดใจ (บุคคลสาธารณะ C02, สัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 68)

การวิเคราะห์การสร้างกรอบโครงความคิดแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียม อันเป็นผลจากการใช้กรอบความคิดที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงมุมมองของสังคม การเชื่อมโยงกับแนวคิดสากล สิทธิมนุษยชน และวัฒนธรรมไทยอย่างชาญฉลาด และการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงได้ การที่สังคมไทยเปลี่ยนจากการมองความหลากหลายทางเพศเป็น “สิ่งแปลกใหม่” มาเป็นส่วนหนึ่งที่ยอมรับได้ในสังคม แสดงถึงพลังของการสร้างกรอบโครงความคิดในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ยั่งยืน

การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในสังคมไทยผ่านสามมิติทฤษฎีขบวนการสังคมแสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวนี้เป็นผลจากการบูรณาการกลยุทธ์เคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบ โดยการระดมทรัพยากรอย่างสร้างสรรค์ การฉวยโอกาสทางการเมืองอย่างชาญฉลาด และการสร้างกรอบโครงความคิดที่มีประสิทธิภาพ ล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนทั้งในระดับกฎหมายและค่านิยมของผู้คนในสังคม แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของขบวนการเคลื่อนไหวนี้ได้อย่างชัดเจน

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 การระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในสังคมไทยแสดงให้เห็นถึงการขยายความหมายของ “ทรัพยากร” ให้ครอบคลุมมิติใหม่ที่เกิดขึ้นกว่าทฤษฎีการระดมทรัพยากรดั้งเดิมของ McCarthy & Zald (1977) และ Edwards & McCarthy (2004) โดยเฉพาะประเด็น “ทรัพยากรทางสื่อและเทคโนโลยี” ที่เป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของขบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Castells (2015) เกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคข้อมูลข่าวสาร การใช้แฮชแท็ก #สมรสเท่าเทียม ที่สร้างการมีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก และบทบาทของซีรีส์ BL (Boy's Love Series) ในการสร้างบรรยากาศทางสังคม แสดงให้เห็นว่าสื่อดิจิทัลไม่เพียงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารแต่เป็นพื้นที่สร้างอัตลักษณ์และทรัพยากรใหม่ในขณะเดียวกันด้วย นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายข้ามสถาบันและระดับชั้นทางสังคมยังเป็นการท้าทายแนวคิดดั้งเดิมที่เน้นการวิเคราะห์ภายในองค์กรขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (SMOs) เพียงหน่วยเดียว โดยแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จจากการสร้างเครือข่ายแบบหลวมหากแต่มีประสิทธิภาพ แสดงการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมและความรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็น

ถึงกลยุทธ์การระดมทรัพยากรที่ผสมผสานระหว่างความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากล อันเป็น มิติที่ ทฤษฎีการระดมทรัพยากรในช่วงแรกให้ความสำคัญน้อยทั้งที่มีความสำคัญต่อ ความสำเร็จ เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยสากล พบว่าขบวนการเคลื่อนไหวของไทยสามารถ ประยุกต์ใช้ประโยชน์จากประสบการณ์เคลื่อนไหวของสากลและพัฒนามาเป็นเป็นทรัพยากรทาง ความรู้ของตนเอง สอดคล้องกับงานศึกษาของ Taylor, Kimport, Van Dyke, & Andersen (2009) เกี่ยวกับผลของการรับรองสมรสเท่าเทียมในต่างประเทศที่มักถูกนำมาใช้เป็นหลักฐาน สนับสนุนในการสร้างความชอบธรรมทางกฎหมาย

5.2 โอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับโอกาสทางการเมืองแสดงให้เห็นถึงความสามารถของขบวนการใน การใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองหลังพ.ศ. 2557 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเปลี่ยนผ่านจากระบอบอำนาจนิยมสู่ระบอบประชาธิปไตยในพ.ศ. 2562 และ รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 77 ที่เปิดช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้าง พันธมิตรทางการเมืองข้ามพรรคเป็นข้อค้นพบที่ทำทนายแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับการต่อสู้ระหว่าง “ขบวนการ” กับ “รัฐ” โดยขบวนการสามารถสร้างพันธมิตรจากหลายพรรคผ่านกลยุทธ์การลด ความเป็นการเมือง (Depoliticization) และทำให้เป็นเรื่อง “สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน” มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ Tarrow (1983) ในขณะเดียวกัน การใช้ประโยชน์จากบริบทสากลผ่านกระแส โลกเรื่องสิทธิบุคคลเพศหลากหลาย (LGBTQ+) ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวในไต้หวัน และ ข้อผูกพันของไทยต่อกลไก UPR (Universal Periodic Review) ของสหประชาชาติตั้งแต่ พ.ศ. 2559 เป็นแรงกดดันจากระบบระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อโอกาสทางการเมืองภายใน สอดคล้อง กับ “Boomerang Pattern” ของ Keck & Sikkink (1998) นอกจากนี้ ความสำเร็จของ ขบวนการเคลื่อนไหวนี้ยังสามารถอธิบายผ่านกรอบ “Multiple Streams” ของ John Kingdon เน้นการบรรจบกันของสามกระแส ได้แก่ *กระแสปัญหา (Problem Stream)* ที่สังคมตระหนัก ถึงความไม่เป็นธรรมต่อคู่รักเพศหลากหลาย *กระแสนโยบาย (Policy Stream)* ที่มีร่างกฎหมาย พร้อมใช้จากพรรคการเมืองหลายพรรค และ *กระแสการเมือง (Politics Stream)* ที่เกิดจากการ เปลี่ยนรัฐบาล การเลือกตั้ง และบรรยากาศทางการเมืองที่เอื้ออำนวย เมื่อทั้งสามกระแส บรรจบกัน “หน้าต่างนโยบาย” (Policy Window) จึงเปิดขึ้น ส่งผลให้ขบวนการสามารถผลักดัน กฎหมายให้ผ่านได้สำเร็จ (Hoefler, 2022)

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้พบข้อจำกัดและความเปราะบางของโอกาสทางการเมืองที่สมควรได้รับการวิพากษ์สามประการ ประการแรก *ความไม่มั่นคงของระบบการเมืองไทย* ถือเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่สำคัญ โดยตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา ขบวนการต้องเผชิญกับการยุบสภาบ่อยครั้ง โดยเฉพาะในสภาชุดที่ 25 ที่กฎหมายเกือบผ่านแต่ยุบสภาไปก่อนทำให้เสียเวลา 3 ปี การรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 และสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้เลื่อนคำวินิจฉัยของศาล ความไม่ต่อเนื่องเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางของโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Fragile Political Opportunity Structure) ในบริบทของประเทศกำลังพัฒนาที่มีความไม่มั่นคงทางการเมือง ซึ่งแตกต่างจากบริบทประเทศตะวันตกที่ Meyer & Minkoff (2004) ศึกษา ประการที่สอง *การพึ่งพาบุคคลสำคัญในฝ่ายรัฐบาลและรัฐสภา* นับว่าเป็นความเสี่ยงที่สำคัญ โดยการเปลี่ยนแปลงผู้นำจากรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ที่ “ต้องทำเพราะกระแสสังคม” มาสู่รัฐบาลของนายเศรษฐาที่ “อินกับเรื่องกฎหมายทางเพศมากๆ” แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จขึ้นอยู่กับเจตจำนงของผู้นำบ้านเมืองเป็นสำคัญ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบททางการเมือง ประการที่สาม *ข้อจำกัดจากสถาบันที่ไม่เป็นทางการ* โดยเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์นิยมและการต่อต้านจากสังคมที่ยังคงมีอยู่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2544 เมื่อรัฐบาลทักษิณต้องยุติเพราะ “กระแสต่อต้านอย่างรุนแรง” รวมถึงคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เรียกกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศว่า “สัตว์สี่เท้าสี่ใหม่” แสดงให้เห็นถึงอุปสรรคทางวัฒนธรรมและสถาบันที่ฝังรากลึก เมื่อเปรียบเทียบกับงานของ Tremblay, Paternotte, & Johnson (2011) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการเพศหลากหลายกับรัฐในยุโรป กรณีของไทยแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของการทำงานในระบบการเมืองที่ยังไม่มั่นคงและมีผลกระทบจากปัจจัยทางวัฒนธรรมมากกว่า

5.3 การสร้างกรอบความคิด (Framing Theory)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างกรอบความคิดของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในสังคมไทยแสดงให้เห็นถึงความสามารถของขบวนการในการสร้างกรอบความคิดแบบบูรณาการที่ผสมผสานกรอบการวินิจฉัยปัญหา การเสนอทางแก้ไข และการสร้างแรงจูงใจเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทฤษฎีของ Snow (2004) การเปลี่ยนแปลงจาก “พ.ร.บ.คู่ชีวิต” สู่ “สมรสเท่าเทียม” โดยการใช้ภาษา “บุคคลกับบุคคล” และหลักการ “คนเท่ากัน” เป็นการสร้างกรอบความคิดใหม่ที่มีความครอบคลุมและเป็นกลาง การใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมไทยเป็นนวัตกรรมสำคัญที่เกินกว่าแนวคิด “Cultural Resonance” ของ Snow, Tan, & Owens (2013) การใช้สื่อบันเทิง โดยเฉพาะซีรีส์ BL ในการเปลี่ยนกรอบการรับรู้ต่อกลุ่ม

เพศหลากหลาย จาก “กลุ่มที่แตกต่างและแปลกแยก” สู่ “คู่รักที่มีความรักจริงใจ” สอดคล้องกับการศึกษาของณัฐเดช ยอแซฟ และ อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว (2566) และ ภาวนนท์ คุ่มสุภา (2565) ข้อค้นพบที่สำคัญคือการพัฒนากรอบชุดความคิดที่หลากหลายและสามารถสลับใช้ได้ตามสถานการณ์ เริ่มตั้งแต่ “กรอบเรื่องความรัก” สำหรับการสื่อสารกับสาธารณะ “กรอบสิทธิมนุษยชน” สำหรับการสื่อสารกับรัฐ ไปจนถึง “กรอบผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” สำหรับการสื่อสารกับภาคธุรกิจ

นอกจากนั้นแล้ว การวิเคราะห์ผ่านมุมมองเพศวิถีศึกษา (Queer Studies) และทฤษฎีวิวัฒนาการเมืองยังช่วยขยายความเข้าใจในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยขบวนการเคลื่อนไหวของไทยมีการสร้างกระบวนการ “การทำให้เป็นปกติ” (Normalization) ของความหลากหลายทางเพศผ่านการนำเสนอคู่รักเพศหลากหลายในบริบทครอบครัวและความรัก สอดคล้องกับแนวคิดของ Walters (2014) เกี่ยวกับ “กัณฑ์การอดทน” โดยขบวนการไทยใช้กรอบ “ความเท่าเทียม” และ “การรวมเป็นหนึ่ง” (Inclusion) แทน การสร้างสมดุลระหว่างความ “ก้าวหน้า” และ “อนุรักษ์” ผ่านการใช้หลักพุทธธรรมว่าความรักของคนเพศหลากหลาย “ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน” และการเชื่อมโยงกับประเพณีศิลปะไทยสะท้อนถึงกลยุทธ์ “Indigenization” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Alexander & Rhodes (2015) เกี่ยวกับ “Sexual Rhetorics” ที่ต้องปรับให้เข้ากับบริบททางวัฒนธรรม

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษานี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการวิเคราะห์ขบวนการสังคมผ่านการบูรณาการทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure) และการสร้างกรอบโครงความคิด (Framing Theory) อย่างมีพลวัต และแสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของขบวนการไม่ได้เกิดจากการทำงานของทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอย่างแยกส่วน หากแต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์และการเสริมกำลังซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะการค้นพบว่าข้อจำกัดทางทรัพยากร (Resource Constraints) กลับกลายเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมสื่อสาร และกลยุทธ์การระดมพลังสังคมแบบกระจายอำนาจที่สร้างความเป็นเจ้าของร่วม (Collective Ownership) และประสิทธิภาพที่มากกว่าผลรวมของแต่ละส่วน ซึ่งท้าทายแนวคิดดั้งเดิมที่มองว่าการมีทรัพยากรจำนวนมากเป็นปัจจัยจำเป็นต่อความสำเร็จของขบวนการสังคมทั้งหลาย

ภาพที่ 1. ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย

นอกจากนั้นแล้ว การศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นผลสะท้อนต่อกันและกันระหว่างการสร้างกรอบโครงความคิดในบริบทภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านกลไกการเชื่อมโยงกรอบคิด (Frame Bridging) ที่ผสมผสานแนวคิดสากลกับรากฐานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างชาญฉลาด โดยการใช้

ประเพณีไทยดั้งเดิม เช่น ลิเก ละครนอก และโขน เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมและการปรับเปลี่ยนจากกลยุทธ์การสร้างกฎหมายแยกต่างหาก (Separate Legislation) เป็นการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่เพื่อสร้างการรวมเป็นหนึ่ง (Inclusivity) อันถือเป็นแนวทางใหม่ในการศึกษา ขบวนการสังคมที่เน้นการปรับตัวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Adaptation) และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายของช่องทางการสื่อสาร รวมถึงบทบาทของสื่อบันเทิงร่วมสมัย เช่น ซีรีส์ วาย ในฐานะอำนาจละมุน (Soft Power) ที่สร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับเครื่องมือและกลไกของขบวนการสังคมสมัยใหม่ในยุคดิจิทัล

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิบุคคลเพศหลากหลาย ในประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นระบบ เพื่อทำความเข้าใจความเหมือนและความแตกต่างในกลยุทธ์ ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และอุปสรรคในแต่ละบริบททางสังคมและการเมือง การศึกษาเชิงเปรียบเทียบดังกล่าวจะสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลยุทธ์ขบวนการ การออกแบบนโยบายสาธารณะ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประเทศในภูมิภาค

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลควรพัฒนายุทธศาสตร์และนโยบายสิทธิสำหรับบุคคลเพศหลากหลาย ที่ครอบคลุมและเป็นระบบ โดยไม่เพียงแต่มุ่งเน้นการรับรองสิทธิในการสมรส แต่ยังรวมถึงการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงานและสถานศึกษา การเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่เหมาะสม การคุ้มครองสิทธิในการรับบุตรบุญธรรม และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในทุกพื้นที่สาธารณะ ทั้งนี้ต้องมีการปรึกษารื้อกับชุมชนบุคคลเพศหลากหลาย และภาคประชาสังคมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

7.3 ข้อเสนอแนะต่อขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ขบวนการควรเตรียมแผนการทำงานเชิงรุกสำหรับระยะหลังจากที่มีกฎหมายสมรสเท่าเทียมแล้ว ซึ่งรวมถึงการติดตามการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ การสร้างความเข้าใจและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง การขยายการต่อสู้ไปสู่ประเด็นสิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศ อื่นๆ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข และการพัฒนาบทบาทใหม่ของขบวนการในการเป็นผู้เฝ้าระวังและผลักดันการดำเนินนโยบายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- ชวินโรจน์ ธีรพัชรพร. (2563). #สมรสเท่าเทียม กระแสนโลกออนไลน์ ที่มาสู่ความหวังในการ
แก้กฎหมายให้สิทธิคู่ LGBTQ สมรสกันได้อย่างเท่าเทียม. Retrieved from
<https://thestandard.co/equal-marriage/>
- ณัฐเดช ยอแซฟ, และ อัคริน เนตรโพธิ์แก้ว. (2566). การสื่อสารความหลากหลายทางเพศและ
การขับเคลื่อนสมรสเท่าเทียมของประเทศไทยที่ปรากฏในซีรีส์วาย. *วารสารวิชาการ
กสทช.*, 7(2), 146-161.
- ไทยพีบีเอส. (2566, 21 ธันวาคม). เส้นทาง 22 ปี สู่ “สมรสเท่าเทียม” อีกขั้นสู่ความเท่าเทียม.
ไทยพีบีเอส. Retrieved from [https://www.thaipbs.or.th/news/contThousand
Oaksent/335137](https://www.thaipbs.or.th/news/contThousandOaksent/335137)
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2563). แนวคิดเรื่อง “ความหลากหลายทางเพศ” ในกระบวนทัศน์
วิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา*, 28(3), 312-339.
- ปีปี่ซี. (2567, 25 กันยายน). เหตุใดประเทศไทยจึงเป็นมิตรกับผู้มีความหลากหลายทางเพศ
มากกว่าชาติอื่นในเอเชีย. *BBC NEWS ไทย*. Retrieved from
<https://www.bbc.com/thai/articles/c84jzdg227mo>
- ปิยพร โคมุที. (2563). *สิทธิและเสรีภาพในการสมรสของบุคคลเพศทางเลือก* (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ภานนท์ คุ้มสุภา. (2565). การสร้างกรอบโครงสร้างความคิดเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมในปริมณฑล
ซีรีส์วายไทย ปี 2563-2565. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 5(3),
137-147.
- มูลนิธิเพื่อรัก LOVE FOUNDATION. (2567). การนับถอยหลังของไทย สู่สมรสเท่าเทียม 23
มกราคม 2568 นี้. Retrieved from [https://lovefoundation.or.th/thailand-
countdown-equality/](https://lovefoundation.or.th/thailand-countdown-equality/)
- วิริศ ปานอุ. (2566). การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเท่าเทียมทางเพศ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อ
การออกมาเรียกร้องพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย. *วารสารรัฐศาสตร์
และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งเกษตรศาสตร์*, 1(2), 1-24.

ไวซ์ไซท์. (2567). LOVE WINS : ประวัติศาสตร์ใหม่ของการสมรสเท่าเทียมในประเทศไทย.

Retrieved from <https://wisesight.com/th/articles/marriageequality/>

Alexander, J., & Rhodes, J. (2015). *Sexual rhetorics: Methods, identities, publics*.

New York, NY: Routledge.

Castells, M. (2012). *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet age*. Chichester, UK: Wiley.

Edwards, B., & McCarthy, J. D. (2004). Resources and social movement mobilization. In *The Blackwell companion to social movements*, (pp. 116-152). Cambridge: Wiley-Blackwell.

Hoefer, R. (2022). The multiple streams framework: understanding and applying the problems, policies, and politics approach. *Journal of Policy Practice and Research*, 3(1), 1-5.

Keck, M. E., & Sikkink, K. (1998). Transnational advocacy networks in the movement society. In D. S. Meyer and S. Tarrow (Eds.), *The social movement society: Contentious politics for a new century* (pp. 217-237). Maryland, MD: Rowman & Littlefield

McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (1977). Resource mobilization and social movements: A partial theory. *American journal of sociology*, 82(6), 1212-1241.

Meyer, D. S., & Minkoff, D. C. (2004). Conceptualizing political opportunity. *Social forces*, 82(4), 1457-1492.

Snow, D. A. (2004). Framing processes, ideology, and discursive fields. *The Blackwell companion to social movements*, (pp. 380-412). Oxford: Blackwell Publishing.

Snow, D., Tan, A., & Owens, P. (2013). Social movements, framing processes, and cultural revitalization and fabrication. *Mobilization: An International Quarterly*, 18(3), 225-242.

- Tarrow, S. G. (1983). *Struggling to reform: Social movements and policy change during cycles of protest*: Ithaca: Center for International Studies, Cornell University.
- Taylor, V., Kimport, K., Van Dyke, N., & Andersen, E. A. (2009). Culture and mobilization: Tactical repertoires, same-sex weddings, and the impact on gay activism. *American sociological review*, 74(6), 865-890.
- The Standard. (2563). #สมรสเท่าเทียม กระแสนโลกออนไลน์ ที่มาสู่ความหวังในการแก้กฎหมายให้สิทธิคู่ LGBTQ สมรสกันได้อย่างเท่าเทียม. Retrieved from <https://thestandard.co/equal-marriage/>
- Tremblay, M., Paternotte, D., & Johnson, C. (2011). *The lesbian and gay movement and the state: Comparative insights into a transformed relationship*: London: Ashgate.
- Walters, S. D. (2014). The tolerance trap: How God, genes, and good intentions are sabotaging gay equality. In *The Tolerance Trap*, New York, NY: New York University Press.